

'På nært hold'

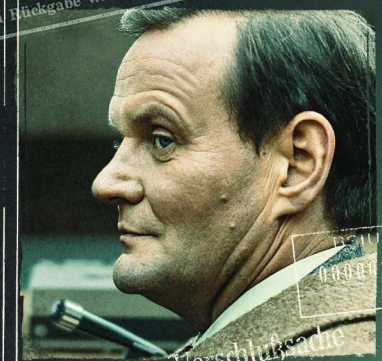
- af Franziska Stünkel

Undervisningsmateriale

- **Fag:** Tysk, historie, samfundsfag og mediefag
- **Niveau:** Folkeskolens 8., 9. og 10. klasser samt gymnasiale uddannelser
- **Overordnede temaer:** Dødsstraf, overvågning, undertrykkelse, totalitarisme, diktatur, menneskerettigheder, etik og moral, Øst- og Vesttyskland, manipulation
- **Forfatter:** Katrine Sommer Boysen

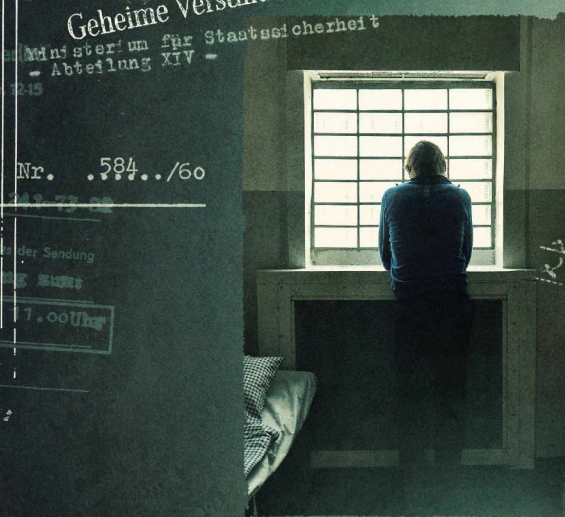

LARS EIDINGER
DEVID STRIESOW
LUISE HEYER

Østberlin, 1981.
En idealist fanget bag jerntæppet
En film af FRANZISKA STÜNKEL

PÅ NÆRT HOLD

BASERET PÅ EN SAND HISTORIE

GLOBAL SCREEN PRÄSENTIERER: EN NETWORK MOVIE / FRANKS FILMPRODUKTION / C/FILMS PRODUKTION
EN FILM AF FRANZISKA STÜNKEL "THE LAST EXECUTION" LARS EIDINGER DEVID STRIESOW LUISE HEYER
CASTING SANDRA WÖPPE SILKE FINTHELMANN PRODUKTIONSLEDER ANKE OSTERLOH KOSTÜMBESORGEN UTE PFAFFENDORF VSK MUSIK K.S. ELIAS VILP ANDREA MERTENS BIS
SCHEFFOLDRAF NIKOLA VON GRAEVENITZ KOMMISSIONSLEITER DANIEL BLUM ZUP OLAF GRÜNER ZUP/ARTE EXECUTIVE PRODUCER VOLFRANG CHERHA FRANK WÄHR OLIVER HACK
CO-PRODUCER BENJAMIN SIKEL LINE PRODUCER HEINZ-GEORG VOSKURT FRANK NITZ PRODUCER BETTINA WENTE MANUSKRIPPTJE INSTRUKTION FRANZISKA STÜNKEL

Kort om undervisningsmaterialet og introduktion til filmen

Den tyske instruktør Franziska Stünkel har i forbindelse med premieren på 'På nært hold' udtalt, at det kom som et chok for hende, da hun fandt ud af, at der i det tidligere DDR var blevet foretaget mere end 160 henrettelser fra statsapparatets side. Henrettelserne foregik mestendels i det skjulte, men blev muliggjort af den dødsstrafsparagraf, der indtil 1981 eksisterede i lovsystemet i det tidligere Østtyskland. I sin undersøgelse af de mange dødsstraffede fanger faldt Franziska Stünkel over et fotografi af forskeren Werner Teske, der var den sidste fange, der blev straffet med døden i DDR. Han blev dømt for sine forbrydelser mod staten ved en militærret og dræbt med gentagne skud i baghovedet. Han blev taget af dage i et afsides lokale i et fængsel i Leipzig, og staten gjorde alt for at dække over gerningen. Teskes lig blev kremeret anonymt.

Det er den tragiske historie om Teske, der danner udgangspunkt for Franziska Stünkels skræmmende historiske drama 'På nært hold', der grundet den historiske afstand på 41 år i dag står som en analytisk overvejelse over, hvordan noget så grusomt kunne finde sted. Samtidig kaster filmen med al ønskelig tydelighed lys over den kendsgerning, at der stadig mere steder i verden, er politiske systemer, der opererer med dødsstraf og udemokratisk rettergang.

'På nært hold' er en film, der præcist udstiller de metoder, som Stasi (forkortelse for Ministerium für Staatssicherheit) anvendte for at skabe kontrol over og frygt blandt borgerne i DDR, og vi kommer helt tæt på de modbydelige arbejdsgange og manipulationsgreb. Filmen er optaget på virkelige locations, hvilket er med til at understrege den næsten dokumentariske ægthed, der gennemsyrrer 'På nært hold'.

Det er umuligt at se 'På nært hold' løsrevet fra den historiske virkelighed, den skildrer, og derfor er det helt oplagt at arbejde tværfagligt med Franziska Stünkels film. Det tysksproglige er naturligvis essentielt, men man får først for alvor fuldt overblik over filmens mange perspektiver, hvis man også kaster samfundsfaglige og historiske blikke på fortællingen. Der er også mange filmsproglige aspekter at tage fat på, hvorfor mediefaglige vinkler i høj grad også kan inddrages, ligesom både psykologi og filosofi vil kunne bruges til at analysere henholdsvis den manipulation, Franz udsættes for, og de etiske dilemmaer, han stilles i.

- Kig på filmplakaten (se ovenfor). Hvilket indtryk får I af filmen alene ved at betragte plakaten?
- Prøv at undersøge, hvordan dødsstraffen i DDR var formuleret? Hvad kunne give anledning til dødsstraf?
- Hvem var virkelighedens Werner Teske, der i filmen er blevet til Franz Walter?
- Find informationer om det tidligere DDR for at give eleverne en fornemmelse af, hvad det er for en social og politisk virkelighed, 'På nært hold' udspiller sig i.
 - Lav en historisk tidslinje med vigtige årstal for det splittede Tyskland frem til Berlinmurens fald i 1989.
 - Hvad er Stasi?
 - Hvor vidtrækkende var den systematiske overvågning af den østtyske befolkning?
 - Hvorfor var vesten i så høj grad et skræmmebillede?
 - Hvad skete der med de mennesker, der satte sig op mod staten?

Handlingsreferat

Vi befinder os i Østberlin i 1981. DDR-styret sidder solidt på magten og har skabt et regime af trusler og frygt, hvor ingen tør at sige magten imod. Splittelsen mellem øst og vest, der har været en realitet siden Anden Verdenskrigsafslutning har sat sig som en identitetsmarkør i det tyske folk, der i generationer har været tvunget til at leve som et spaltet folk. Det er således ikke en ny virkelighed, den ambitiøse forsker Franz Walter (Lars Eidinger) og hans kæreste Corina (Luisa Heyer) lever i, men rædselsregimet, som de hidtil har haft på behørig afstand kommer pludselig skræmmende tæt på, da Franz får sat sit drømmejob i udsigt. Hans anerkendte kvindelige professor roser hans arbejde til skyerne og fortæller ham, at så snart hun forlader sin post, så står han til at overtage hendes position. Franz er henrykt, men den umiddelbare glæde varer kun kort.

For inden Franz overhovedet kommer til at arbejde videnskabeligt, bliver han rekrutteret af statens sikkerhedstjeneste anført af Dirk Hartmann (Devid Striesow) og sendt på en hemmelig infiltreringsopgave i Vesttyskland. Franz er ikke helt sikker på, hvorfor det netop er ham, der bliver udvalgt til opgaven, men han tager den på sig med slet skjult stolthed. I Dirk finder han sig en tilsyneladende sympatisk ven og mentor, der efter alt at dømme vil ham det bedste, og Franz er ivrig efter at imponere. Han stritter heller ikke imod, da hans nye arbejdsgivere insisterer på at holde bryllupsfest for ham og Corina, så de kan leve lovformligt som mand og kone. Det undrer godt nok Franz' forældre, at ingen af hans gamle venner er til stede til brylluppet, men Franz fejrer deres bekymring af vejen.

Franz er en loyal arbejder for staten DDR. Hans opgave går ud på at få en berømt fodboldspiller fra Hamburg, der har formået at slippe væk til Vesttyskland tilbage til DDR, og her gælder alle kneb. Så Franz arrangerer med kølig kalkulation, at den sagesløse fodboldspiller skal forføres af en prostitueret, så han og hans sammensvorne kan få fotografier, som senere kan bruges til afpresning.

Franz internaliserer hurtigt Stasis metoder og idealer og får overbevist sig selv om, at det han gør, er i statens og dermed befolkningens interesse. Men det er en moralsk glidebane, og langsomt, men sikkert begynder Franz at betvivle det system, han har dedikeret sig til. Statens værdier og missionens moralske præmis bliver pludselig uforståelige for ham, men da er der ingen vej tilbage. Nuancer og moralske gråzoner er ikke en del af Stasis begrebsapparat, som man enten er med eller imod. Ondt bliver kun værre, da Franz åbent begynder at betvivle sine overordnede og lufte sine kritiske holdninger til systemet.

For Stasi tøver ikke med at give Franz, der nu ikke længere er en manipulerbar kæledægge, samme behandling, som systemets øvrige modstandere må tage imod. Og det er ikke kun hans eget, mens også Corinas og forældrenes liv, der sættes i fare. Franz anklages for landsforræderi og udsættes for en rettergang, der forbyrder sig mod enhver form for menneskeretslig proces. Hans tillidsforbrydelser mod staten er i sidste ende en for stor risiko for statens at løbe, og Franz' døde krop forsvinder i et hemmeligt krematorium.

- Inden for narratologien arbejder man med begreberne kernebegivenheder og satellitbegivenheder. Kernebegivenhederne er dem, der er essentielle for handlingen, og som historien ikke vil kunne genfortælles uden (handlingens skelet), mens satellitbegivenhederne er

mindre væsentlige biepisoder, som flankerer den overordnede handling. Med det i tankerne: Hvad er kernebegivenhederne i 'På nært hold'? Kan I identificere et *point of no return*?

- Lav en personkarakteristik af Franz. Hvad kendetegner ham, og hvilken udviklingen gennemgår han i løbet af filmen?
- Hvilket indtryk af Øst- og Vesttyskland får vi gennem 'På nært hold'? Hvor ligger de åbenlyse forskelle?
- Hvordan kommer den totalitaristiske ideologi og diktaturet til udtryk i måden, hvorpå Stasi-agenterne gebærder sig?
- 'På nært hold' handler i høj grad om at være underlagt et system, som det er meget svært at sætte sig op imod. Diskuter på klassen, om Franz overhovedet har mulighed for at gøre andet, end det, han gør?
- Det er i år 33 år siden Tyskland blev genforenet, men mange steder i verden lever folk stadig under diktatorisk og totalitaristiske styreform. Kan I komme med nogle aktuelle, nutidige eksempler på systemer, der minder om dem i datidens DDR?

Filmanalytiske nedslag

Når man analyserer film, er man nødt til både at kigge på filmens udtryk (stil og æstetik) og det indholdsmæssige niveau (fortællingen), og i særdeleshed på, hvordan det stilistiske niveau og det narrative niveau spiller sammen. Da filmens sprog er audiovisuelt vil enhver filmisk fortælling nødvendigvis være indrammet i billeder og lyd.

- Kig på kameraføring og klipning. Hvad kendetegner kameraet i 'På nært hold'? Kommer vi tæt på, forholder det sig distanceret, bruges det til at mime Franz' tiltagende paranoia i forhold til systemet?
- Hvad kendetegner filmens locations, og hvordan påvirker de filmen som helhed?
- Lyden – både reallyd og underlægningsmusikken – bruges i høj grad til at intensivere dramaet i 'På nært hold'. I en central scene, hvor Franz er bevidst om, at Stasi overvåger hans hjem, skruer han så højt op for musikken, at deres stemmer vil fortone sig i støjen. Hvordan virker scener som denne?
- Franziska Stünkel har valgt at bryde kronologien i filmen, således at vi undervejs med jævne mellemrum springer frem til den afsluttende retssag og tilbage til realtidsplanet igen. Hvilken effekt har disse tidslige spring?
- Genre: I enhver filmanalyse er det interessant at kigge på filmens genreforhold – både i de tilfælde, hvor en films handling forløber efter velkendte konventioner og i de tilfælde, hvor vores forventninger bliver brudt. 'På nært hold' anvender forskellige genretroper. Dels har vi at gøre med et historisk drama, der er baseret på en sand historie, hvorfor instruktøren er underlagt visse omstændigheder, som der ikke kan gøres så meget ved, og dels spiller filmen på thrillerens modus, hvor spændingen er latent hele vejen igennem. Tal om, hvordan det lykkes for Franziska Stünkel at balancere mellem spændingsniveauet og det faktum, at vi kender historien på forhånd?
- 'På nært hold' opererer med flere genkommende symboler og ledemotiver. De mest centrale er undulaten og den ring, som Franz og Corina tegner på hinandens fingre som erstatning for en traditionel vielsesring. Hvordan skal vi forstå disse symboler?

Manipulation og etik

Det helt grundlæggende undersøgelsesspørgsmål i 'På nært hold' synes fra Franziska Stünkels side at være følgende: Hvordan forholder man sig som enkeltindivid i et undertrykkende politisk system, og hvordan bærer systemet sig ad med at manipulere med menneskene?

- Find eksempler på, hvordan det i udgangspunktet lykkes for Stasi at få Franz over på statens side. Hvorfor lader han sig forføre til at udføre statens arbejde?
- Hvornår og hvordan kommer Franz' tvivl og modvilje for første gang til udtryk?
- I tilfældet Franz bliver grænserne mellem offer og gerningsmand langsomt udvisket, for Franz er både offer for statens manipulationer og gerningsmand, når han selv fører deres ordrer ud i livet. Tal om den moralske kompleksitet, der ligger i en sådan ordning. Hvordan kan det komme statsmagten til gode at nedbryde menneskers fornemmelse for rigtigt og forkert på den måde?
- I kløerne på staten kommer Franz til at forbryde sig mod sit eget etiske kompas. Diskuter hvad det betyder for et menneske at få overskredet sine moralske grænser på den måde.
- Der findes stadig dødsstraf flere steder i verden, og det er måske – både i filosofisk og juridisk forstand – en af de mest omdiskuterede måder at straffe på. Diskuter i fællesskab, om der kan være situationer, hvor dødsstraf kan retfærdiggøres?